

Discursul domnului academician Constantin Bălăceanu-Solnici

Doamnelor și domnilor,

Am pregătit un material mai vast, dar văzând că sunt mulți vorbitori, am să mă reduc la punctele principale. În primul rând aș vrea să mulțumesc Băncii Naționale și să o felicit pentru că nu și-a uitat tradiția de a prăznuirii evenimentele importante ale istoriei noastre naționale. Și în al doilea rând vreau să vă atrag atenția că în cele șapte constituții pe care le-a avut România – trei regaliste, trei oribile comuniste și una post-decembristă –, Constituția de la 1923 este considerată de majoritatea juriștilor și a istoricilor drept una dintre cele mai liberale și mai democratice constituții așa că merită festivitatea pe care i-ați organizat-o.

Constituționalismul la noi nu este vechi, după cum nu este nici în Europa, cu excepția Angliei. El este un rezultat revoluției spirituale creată de către Secolul Luminilor, al revoluțiilor din America și din Franța și, bineînțeles, al ideologiilor masonice – nu trebuie să uităm și rolul masoneriei în formarea României moderne.

Prima constituție românească a fost *Constituția cărvunarilor* din 1822, făcută de niște boieri români moldoveni, dar care nu a fost aplicată din cauză că s-au opus rușii și turcii. Era o constituție absolut modernă. A doua lege constituțională au fost, bineînțeles, *Regulamentele Organice*, la care au lucrat mult Ștefan Bălăceanu, fratele străbunicului meu, și care asigură pentru prima oară ceva democratic în conducerea Țărilor Române. În timpul Revoluției de la 1848 țara a fost condusă pe baza *Proclamației de la Islaz*, care a avut rolul de lege fundamentală, iar de la 1856, după Războiul Crimeii, de către *Convenția de la Paris*, care a fost, în fond, o formă de constituție pe baza căreia s-a făcut divanurile *ad-hoc* și Unirea Principatelor Române, dar pe care Alexandru Ion Cuza a înlocuit-o cu *Statutul reformat*, care era de tip absolutist, dar care i-a permis să facă reformele pe care le-a făcut.

În fond prima constituție cu adevărat românească este *Constituția de la 1866*, care a intrat în vigoare odată cu suirea pe tron a regelui Carol I. Această constituție era o constituție liberală, o constituție democratică, inspirată foarte mult de *Constituția belgiană* de la 1831, care la vremea aceea era considerată cea mai liberală și cea mai democratică, și care rezolva o problemă, ca și a noastră, a alipirii a două comunități, la ei valonă și flamandă, la noi moldovenească și muntenească, într-un stat unic.

Constituția de la 1923 este o constituție care s-a impus după *Tratatul de la Trianon*, pentru că s-au ivit condiții politice noi. Prima constituție de la 1866 avea peste 50 de ani și a fost constituția pe

baza căreia Carol I a făcut reforma modernă a României. Însă acum lucrurile s-au schimbat foarte mult.

Primul imperativ care se impunea era unitatea celor șase componente ale României Mari care proveneau din țări, din comunități cu tradiții, legislații, mentalități diferite. De aceea, primul articol subliniază importanța unității, inalienabilitatea împărțirii României, care este indivizibilă. Este un lucru extrem de important, care a reușit, ca dovadă că nu au apărut niciun fel de mișcare disidentă, tendințe de dezmembrare, decât dezmembrările impuse de Marile Puteri din Occident.

Al doilea deziderat important era să reglementeze separarea puterilor în stat., domeniu în care a diminuat puțin din autoritatea, din prerogativele regale.

Al treilea domeniu important era să universalizeze procesul de alegere. Până la *Constituția din 1923* alegerea era cenșitară, adică în alegerea alegătorilor intervenea averea lor. Acum nu mai exista niciun proces discriminatoriu, nici măcar religios sau etnic, așa că și turcii și evreii au avut dreptul să voteze, ceea ce a fost un pas extraordinar de nou. E adevărat că femeile nu au avut dreptul să voteze.

Al patrulea punct important a fost de ordin financiar. A fost o necesitate economică, financiară cum i se spune, legată de dreptul de proprietate. Era nevoie să se reglementeze o lege fundamentală care să respecte reforma agrară a liberalilor din 1921 și, un lucru extrem de important, să asigure naționalizarea subsolului românesc. Până atunci subsolul era proprietatea proprietarului de la suprafață. Împotriva acestui articol s-a pronunțat foarte tare Istrate Micescu, dar a fost introdus pentru a salvarda petrolul ca bun național și a fost una din marile probleme pe care le-au rezolvat liberalii.

După cum vedeți au fost niște condiții extrem de importante care au stat la baza acestei constituții. Ea a fost făcută de o echipă de oameni extrem de importanți pe care i-am cunoscut. Pentru că nu uitați constituția începe în 1923, anul nașterii mele. Constituția a fost întocmită de un comitet condus de Constantin Dissescu – marele jurist care avea casa alături de noi și care a condus teza de doctorat a tatălui meu –, de Vintilă Brătianu, de Ionel Brătianu, de Meitani, de Danielopolu și de unul dintre cei mai mari juriști pe care i-am avut noi, Istrate Micescu. Aceasta este echipa, pe toți i-am cunoscut, care a făcut eforturile să facă *Constituția de la 1923*, care în fond menținea peste 72 din articolele vechii constituții de la 1866 și schimba numai restul 20 sau de 30 de articole. Era o modificare mai degrabă decât o nouă constituție, dar esențială pentru momentul politic care se atingea. Erau atunci pe masă patru constituții: constituția liberală, constituția lui Iuliu Maniu, constituția lui Constantin Stere și constituția unui profesor de drept constituțional care o făcea în nume personal.

Ionel Brătianu a reușit, prin anumite manevre politice, să-l convingă pe regele Ferdinand să dizolve parlamentul. A făcut alegeri, a avut majoritatea suficientă, a transformat parlamentul în adunare constituantă, producând și provocând bineînțeles în presa locală toate criticile care vin de obicei din motive politice și din motive stric pragmatice. Au protestat contra marele Alexandru Marghiloman, Constantin Stere, Iuliu Maniu. Numai că, vă atrag atenția, un lucru extrem de important, când Iuliu Maniu a luat puterea în 1928 a respectat constituția, a condus pe baza *Constituției de la 1923*, ceea ce înseamnă respectul pe care l-a trezit această constituție, care cum v-am spus este considerată una dintre cele mai bune constituții pe care le-a avut România în decursul istoriei.

15 ani a fost condusă țara de regele Ferdinand și de regele Carol al II-lea pe baza acestei constituții, care a asigurat României o perioadă de prosperitate, una dintre cele mai frumoase și bogate perioade prin anii '30. La 1938 regele Carol al II-lea a înlocuit-o. Această înlocuire nu a fost determinată numai de capriciile regelui care voia mai multă putere politică, el și cu camarila lui. A fost impusă și de situația foarte grea în care se găsea România în momentul de față care ieșise cu succes din criza de la '29, dar care avea în interior probleme acute determinate pe de o parte de către legionarii de extremă dreapta, iar pe de altă parte de Partidul Comunist de extremă stânga și era într-o situație internațională foarte complicată, având la Răsărit oribila putere comunistă de atunci, iar spre Apus sinistrele puteri ale Axei Roma-Berlin. De asemenea, puterile democratice în frunte cu Anglia și cu Franța, nu aveau motivația necesară și nici puterea militară să facă ordine, așa că, pentru a se strecura printre aceste greutăți, regele Carol a modificat puțințel constituția transformând-o într-o constituție autoritară. A suprimat partidele politice, a suprimat o mulțime de libertăți ale guvernului și a preluat o mulțime de prerogative ca să conducă cu o mână forte țara, dar a făcut un lucru pe care nicio constituție nu a făcut-o până atunci: a dat drept de vot femeilor care erau știutoare de carte, care nu aveau dreptul să voteze până atunci.

După cum vedeți, *Constituția din anul 1923* merită respectul nostru și merită să mulțumim celor care au făcut-o pentru că au dat țării un instrument pe baza căruia a trecut peste momente grele și a trăit momente, care au fost cele pe care le-am trăit în tinerețea mea, în care prosperitatea României era înfloritoare. Vă mulțumesc că m-ați ascultat, că ați ascultat un centenar care în general are prostul obicei să vorbească mult despre multe, dar acum s-a restrâns pentru a face loc altora, mai interesați, să aducă un omagiu acestei constituții pentru care eu am un deosebit respect.